

Dürer Matematika- és Fizikaverseny

2009/2010

Fizika III. kategória
Levelezős (I.) forduló

1. Feladat (irodalmi kutatás)

Mi a kétréses interferencia kísérlet? Hogyan néz ki (vázlatosan!) a kísérleti összeállítás, az észlelt eredmény mintázata? Mit igazol a kísérlet? Milyen részecskékkel végezték már el a kísérletet? Az előbbi hogyan kapcsolódik a de Broglie-féle hullámhossz fogalmához?
(8 pont)

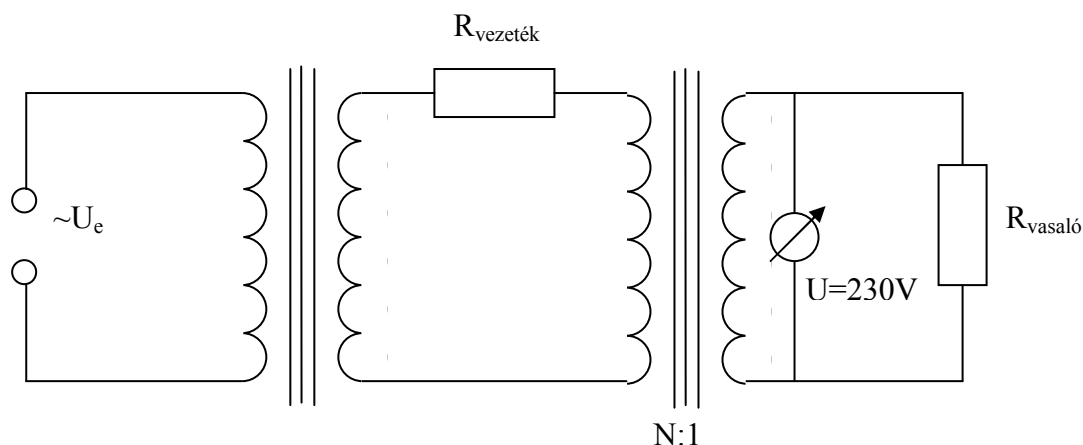
2. Feladat

Az 1. ábra az áramszolgáltatás egy sematikus rajza. Az erőmű által szolgáltatott U_e feszültséget $N \cdot 230\text{V}$ -ra transzformálják fel, hogy aztán az $R_{\text{vezeték}}$ ellenállású távvezetéken a városba szállítsák az áramot, ahol a feszültséget 230V -ra letranszformálják, és ezt használjuk pl. az $R_{\text{vasaló}}$ ellenállású vasalónk üzemeltetésénél.

a) Adjuk meg (képlettel), hogy mekkora a rendszer hatásfoka!

b) Ezt a hatásfokot számoljuk ki két konkrét esetben: $R_{\text{vasaló}}=230\Omega$, a vezeték 10km hosszú, 1cm átmérőjű, és vörösréz-ből készült. Első esetben legyen $N=1$ (azaz (le)transzformálás nélkül), a másodikban $N=1000$!

(Tökéletes transzformátor esetén, melynek primer ágában I_1 áram, és U_1 feszültség esik az n_1 db meneten, valamint a szekunder tekercsen I_2 áram folyik, U_2 feszültség esik, és n_2 menetszámú, akkor igazak az alábbi összefüggések: $U_1/U_2=n_1/n_2$ és $I_1 \cdot n_1=I_2 \cdot n_2$)
(8 pont)

1. ábra: Az elektromos hálózat egyszerű modellje

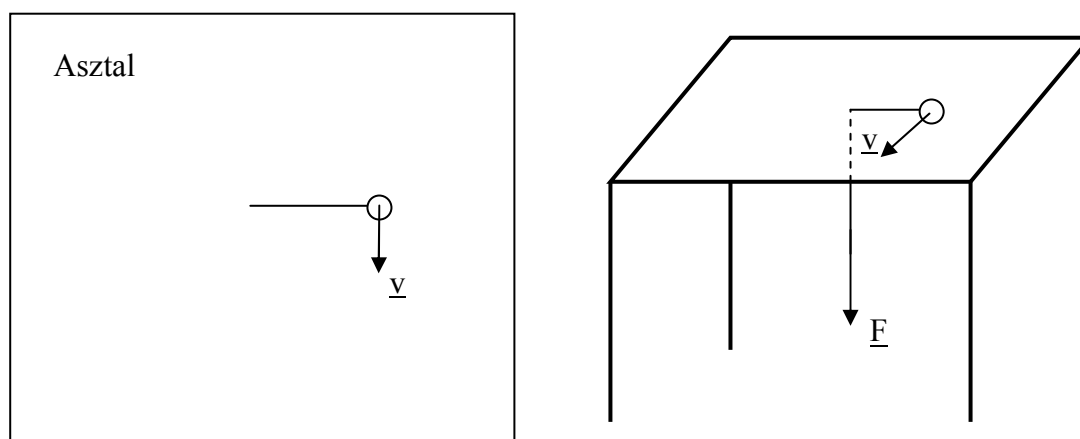
3. Feladat

A 2. ábraán látható elrendezésben egy légpárnás asztalon egy kicsi m tömegű korong kering egy r_1 sugarú körpályán v sebességgel. A pályán tartáshoz egy elhanyagolható tömegű madzagot használunk, melyet átfűztünk az asztal lapján, és a másik végét fogjuk. A madzagot nagyon lassan elkezdjük húzni mindaddig, amíg az asztalon lévő része r_2 hosszú nem lesz.

a) Mennyi munkát végeztünk a madzag húzása során (képlettel adjuk meg!)?

b) $v=3$ m/s, $r_1=60$ cm, $r_2=30$ cm, $m=100$ g. Mennyi munkát végeztünk, amíg húztuk a madzagot (azaz amíg a golyót az r_1 sugarú körpályáról az r_2 sugarúra állítottuk)?

(8 pont)

2. ábra: A kísérleti elrendezés (3. feladat)

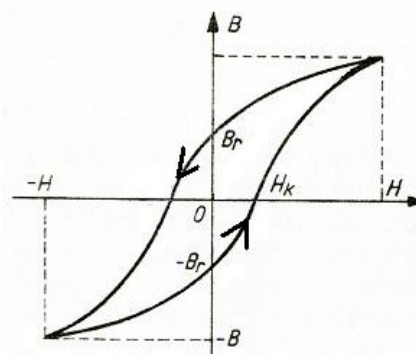
4. Feladat (az újdonság varázsa)

A Histerézis

Ezzel a jelenséggel igen gyakran találkozunk a hétköznapi életben, legfőképpen a mágnesesség terén. Helyezzünk külső mágneses térbe (H) egy vasrudat! Majd kapcsoljuk ki a mágneset! A vasrúdnak ekkor is saját mágneses tere (B).

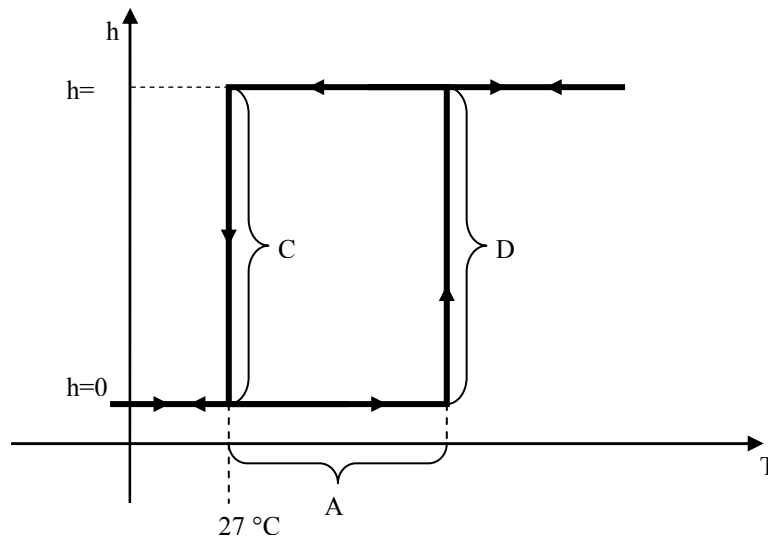
(Így készítik a demonstrációhoz használt piros-kék mágneseket.) Az 3. ábra mutatja, hogy hogyan függ B a H értékétől. Látszik, hogy adott külső mágneses tér mellett több B érték is lehetséges, és a felvett érték csak a vasdarab „múltjától” függ. Azaz mondhatjuk, hogy a vas emlékszik, hogy korábban milyen volt az ő mágneses tere. Ezt az „emlékezést” a számítástechnika hős korában memóriának, adattárolásnak is próbálták használni.

Jelentős hely igénye miatt ez mára kiszorult a piacról. Az ilyen típusú memóriák gyártásánál fellépett egy másik probléma is.

3. ábra: A mágneses histerézis görbe

Alkalmazásának másik nagy problémája volt, hogy hiszterézis görbe a 4. ábraán látható szögletes alakot öltötte. (Hogy ez miben okozott nehézséget, erre rövid ismertetőnkben nem térnénk ki.)

4. ábra: A Cartesius-búvár hiszterézise

Természetesen ilyen hiszterézisre is van példa a természetben. A fenti ábra egy Cartesius-búvár hiszterézis görbéje (a magasság (h) a hőmérséklet (T) függvényében).

A Cartesius-búvár egy szájával lefelé fordított m tömegű (elhanyagolható falú) kémcsőből áll, melyben annyi levegő van, hogy a sűrűsége közel legyen a víz sűrűségéhez. És ezt a kémcsövet egy H magasságú vízoszlopba helyezzük. Ha a kémcső eleinte úszik, akkor lehűtjük a körülötte lévő vizet, ekkor a kémcső (Cartesius-búvár) lesüllyed. Majd melegítve a vizet a búvár ismét felemelkedik.

a) Milyen széles a búvár hiszterézis görbéje, azaz mekkora az A-val jelölt szakasz (képlettel)?

b) Ha $h=30\text{ cm}$, ekkor milyen széles a hiszterézis görbe (számérték)?

c) A hiszterézis görbe két függőleges vonalának pontjai (C és D) nem stabilak! Sőt nem egyensúlyi helyek! Miért?

A feladatsorán a víz sűrűségét minden hőmérsékleten tekintjük $\rho=1\text{ g/cm}^3$ -nek, a külső nyomás $p_0=101\text{ kPa}$.

A feladatokhoz sok sikert kívánunk!
A szervezők